

ks. Szymon Pikus, Lublin - Radom

BIBLIJNE PODSTAWY URZĘDU SĘDZIEGO W PRAWIE KOŚCIELNYM

Instytucja sędziego, jako autorytetu rozsądzającego spory pomiędzy ludźmi istniała już w kulturach prawnych starożytnego świata, niezależnie od tego, czy miała ona charakter prywatny czy też publiczny. Urząd ten zmieniał niekiedy zakres znaczeniowy i sędziowie wykonywali funkcje związane nie tylko z wymiarem sprawiedliwości, lecz byli czasem postrzegani jako osoby pełniące funkcje administracyjne w imieniu władcy. Powierzano im również zadania odpowiedzialnych za obronność kraju. Dla lepszego jednak zrozumienia znaczenia urzędu sędziego we wspólnocie wiary jaką jest Kościół katolicki, konieczne jest spojrzenie na tło pojawienia się tego urzędu w kręgu kultury judeochrześcijańskiej. System prawa starotestamentalnego przenikał bowiem jakby w naturalny sposób do prawodawstwa kościelnego, gdyż zgodnie z wolą Jezusa prawo narodu wybranego nie zostało zmienione a jedynie uzupełnione i udoskonalone¹. Środowisko teokratycznej społeczności żydowskiej, z którego wyrosło chrześcijaństwo, dostarcza najistotniejszych danych potrzebnych dla zrozumienia natury instytucji sędziego kościelnego, a w konsekwencji również źródeł jego niezawisłego działania.

Dla Żydów najwyższym autorytetem i naturalnym dawcą prawa był Jahwe. On przekazał przez Mojżesza prawo i jak zaznaczają już pierwsze teksty ksiąg biblijnych, to Bóg stanowi ostateczny trybunał rozsądzający każdego człowieka. W księdze Rodzaju spotykamy wersety odwołujące się do Boga, jako sędziego rozstrzygającego spory między ludźmi² oraz przywołujące sprawiedliwy sąd Boży, poprzedzony wnikliwym sprawdzeniem, nim zostanie zesłana kara³. Również pierwsza relacja o powołaniu spośród ludzi sędziów dla narodu wybranego, pojawia się dość wcześnie w Biblii. Jednak początek działalności sędziów nie jest dla biblistów do końca jasny. Opis ustanowienia sędziów zamieszczony został w Księdze Wyjścia oraz w poprawionej redakcji na kartach Księgi Powtórzonego Prawa⁴. Oba wspo-

¹ Mt 23,3; 5,17.18.

² Rdz 16,5; Rdz. 31,53 „Bóg niech będzie naszym sędzią”

³ Rdz 18,25 „Czyż sędzia całej ziemi nie miałby wyrokować sprawiedliwie?”; Por. L. Boadt, *Księga Rodzaju*, w: *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. W. R. Farmer, Warszawa 2001, s. 292.

⁴ Tekst Wj 18,13-27, mówi o wprowadzeniu przez Mojżesza podziału ludu na grupy, w oparciu o radę jego pogańskiego teścia Jetry. Obok urzędników tysięcy i setników, Mojżesz miał również ustanowić sędziów (*szofetim*). Całkowite pominięcie w Pwt 16,18-20 roli Jetry, wynikało pewnie z pobudek narodowościowych. Redaktor aktualnej formy księgi, z czasów Ezechiasza, nie chciał by cudzoziemiec był uzna-

mniane fragmenty zawierają tekst mówiący o ustanowieniu na pustyni w pobliżu góry Bożej, góry Przymierza, sędziów nauczających naród prawa oraz rozsądzających konkretne kwestie prawne. Tam to Mojżesz, zgodnie z nakazem JHWH powołał sędziów, których zadaniem w odróżnieniu od wyższych urzędników czy nadzorców wojskowych, ma być sprawiedliwe rozsądzanie sporów, w oparciu o obowiązujące normy. O tych normach mieli pouczać lud Mojżesz wraz z sędziami. Władza sądownicza w Izraelu, którą dotychczas wykonywał w imieniu Boga jedynie on sam, z racji funkcjonalnych została przekazana wyznaczonym, „niższym” sędziom. Oni mają rozstrzygać sprawy rutynowe, na podstawie precedensu i nie wносить ich do rozstrzygnięcia Mojżeszowi⁵. Spośród licznych sporów, jedynie sprawy najtrudniejsze zostały pozostawione Mojżeszowi.

Tekst z Księgi Wyjścia przedstawia sędziów pośród osób będących przełożonymi Izraela, jako mężów dzielnych, bojących się Boga i nieprzekupnych, którzy brzydzą się niesprawiedliwym zyskiem⁶. Ta zasadnicza postawa lęku przed Bogiem, czyli zachowanie nabożnej czci, świadomości transcendentalnej i radykalnej ufności, może zabezpieczyć skutecznie dobro wspólne, zwłaszcza zapobiegając braniu łapówek⁷. Z kolei w Deuteronomium sędziowie Izraela ukazani zostali w funkcji ściśle sądowniczej, jurydycznej, o wyraźnym mądrościowym zabarwieniu. Podkreślono przy tym, iż powinni posiadać nie tylko zalety moralne, ale i przymioty intelektualne czyniące z nich mężów mądrych, mających wiele wiadomości, zwłaszcza praktycznych. Do sprawowania władzy i sądenia potrzebna jest mądrość. Zatem sędziowie mają być rozsądni, umiejący rozróżniać prawdę od fałszu a w końcu i umiejący docierać do istoty rzeczy nie zaś opierać się na pozorach⁸. Ich zadanie polega na rozstrzygnięciu sprawiedliwym aktem sporów powstałych wśród Izraelitów. Obowiązywał ich całkiem oczywisty, surowy zakaz naginania prawa i ulegania przekupstwu⁹. Dąż wyłącznie do sprawiedliwości, byś żył i posiadał ziemię¹⁰. Precyzyjne przedstawienie, już w początkach kształtowania się organizacji prawnej Izraela, przymiotów i zadań osoby sędziego pokazują, jak istotnym był ten urząd i jego misja dla życia narodu.

Wydaje się, iż motywami jakimi kierował się Jetro, madianicki teść Mojżesza, dając mu sugestię powołania pomocników w rozstrzygnięciu sporów, za przykładem in-

wany za inspiratora ważnych instytucji i podziałów stających się zarodkiem przyszłej organizacji Izraela. Por. M. Peter, *Komentarz do Księgi Wyjścia*, w: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, Poznań 1998, t.1, s. 120; S. Łach, *Księga Wyjścia. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, PŚST I/2, Poznań 1964 s. 176; S. Łach, *Księga Powtórzonego Prawa. Wstęp – przekład z oryginału - komentarz - ekskursy*, PŚST II/1, Poznań - Warszawa 1971, s. 93.

⁵ R. J. Clifford, *Księga Wyjścia*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. R. E. Brown, J. A. Fitzmyer, R. E. Murphy, W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 84.

⁶ Wj 18,21.

⁷ J. F. Craghan, *Księga Wyjścia*, w: *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, Red. W. R. Farmer, Warszawa 2001, s. 341.

⁸ Pwt 1,13; S. Łach, *Księga Powtórzonego Prawa, Wstęp – przekład z oryginału - komentarz - ekskursy*, PŚST II/1, Poznań - Warszawa 1971, s. 93

⁹ Y. Osumi, *Księga Powtórzonego Prawa*, w: *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. W. R. Farmer, Warszawa 2001, s. 415.

¹⁰ Por. Pwt 16,20; Prz 21,21.

nych okolicznych ludów, były niewystarczające¹¹. Do absorbującej funkcji rozstrzygnięcia sporów, nie wystarczy powołać doświadczonych, prawych ludzi. Naród wybrany zwracał się bowiem do Mojżesza, by poradzić się Boga, dosłownie, by Boga szukać, gdyż uważał go za wysłańca, a wyroki przez niego wydawane, za wyroki samego Boga¹². Dlatego też potrzeba jeszcze poważniejszych motywów dla wyboru osób sprawujących wymiar sprawiedliwości w Izraelu. Tym najistotniejszym motywem w teokratycznym Izraelu, była wola samego JHWH, który chce mieć sędziów dla stosowania swoich praw w narodzie. Jakkolwiek nie ulega wątpliwości, iż sędziowie zostali wprowadzeni w urząd przez przywódcę narodu, tym niemniej w pouczeniu danym przez Mojżesza o sprawiedliwym prowadzeniu sporu, otrzymali wielce znaczące przypomnienie: *Wysłuchujcie waszych rodaków i wydawajcie sprawiedliwe wyroki między jednym a drugim rodakiem czy cudzoziemcem, który mieszka obok niego. W sądzeniu unikajcie stronniczości, wysłuchajcie małego i wielkiego, nie lękajcie się nikogo, gdyż jest to sąd Boży*¹³. Tak opowiedziany w Deuteronomium moment podziału władzy, dokonuje się po wydarzeniach na Synaju, na Boże polecenie¹⁴.

W opinii niektórych autorytetów, przywołany wcześniej fragment z Księgi Wyjścia należący do tradycji elohistycznej, może sugerować powołanie do życia sędziów za króla judzkiego Jozafata. Pogląd ten nie niweczy zgodnego przekonania biblistów, iż późniejsza sytuacja organizowania sądownictwa, z okresu, gdy ludność Izraela była liczna i osiadła, skłoniła autora do wyakcentowania całego kontekstu doświadczeń związanych z formowaniem życia narodu na pustyni¹⁵. Mojżesz stał się przez to nie tylko dawcą prawa, ale i symbolicznym twórcą sądownictwa, podczas gdy urząd sędziego, podobnie jak prawo Izraela, pochodzi ostatecznie od Boga. W powyższym kontekście nie może również dziwić biblijny fakt przekazania przez Mojżesza części swego ducha siedemdziesięciu starszym w Izraelu. Część ducha, jaką Mojżesz obdarował starszyzną jest szczególnie łaską, być może duchem mądrości, wylanym na niego

¹¹ Za taką interpretacją przemawiałby cały kontekst rozdziału 7. Autor rozdziału, Elohistą, opisuje spotkanie Mojżesza z teściem, żoną i synami. Jednak odgrywają oni mało znaczącą rolę. Mojżesz niemalże ignoruje swoją żonę i rodzinę. Z kolei skupienie się tekstu na osobie Jetry, może wynikać z jego akceptacji wobec rytuałów Izraelitów czy samego przymierza. Czasem odczytuje się to wręcz jako wyraz jego nawrócenia się na jahwizm. Taki kontekst wskazuje, że nie należy chyba upraszczać faktu decentralizacji władzy sędziowskiej w Izraelu, jako konsekwencji ślepego naśladowania ludów koczowniczych. Por. J. F. Craghan, *Księga Wyjścia*, w: *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. W. R. Farmer, S. McEvenue, A. J. Levoratti, D. L. Dungan, W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 341.

¹² Jak wyjaśnia S. Łach, w starożytności wymierzanie sprawiedliwości identyfikowano jako zadanie należne bóstwu. Stąd szukanie Boga oznaczało również otrzymanie pouczenia i rozstrzygnięcia prawnego. Mojżesz jako przywódca narodu, dawał więc ludziom nie tylko (*huqqim*) przykazania Boże czyli reguły fundamentalne, ale i (*tôrôt*) rozstrzygnięcia w określonych okolicznościach. Por. S. Łach, *Księga Wyjścia. Wstęp - przekład z oryginału – komentarz*, PŚST I/2, Poznań 1964, s. 175.

¹³ Pwt 1,16n

¹⁴ R. J. Clifford, *Księga Wyjścia*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. R. E. Brown, J. A. Fitzmyer, R. E. Murphy, W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 84.

¹⁵ Por. J. F. Craghan, *Księga Wyjścia*, w: *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. W. R. Farmer, Warszawa 2001, s. 341.

przez Boga dla przewodzenia narodowi wybranemu¹⁶. Oznacza to zdaniem komentatorów, iż ludzki sędzia cieszy się w wykonywaniu swej funkcji pomocą, a nawet autorytetem samego Boga¹⁷. Jako źródło boskiego autorytetu władzy sędziowskiej należy przywołać fakt, że wymierzanie sprawiedliwości jest warunkiem pokoju tak pomiędzy pokoleniami, jak i pomiędzy członkami poszczególnych pokoleń. Bezstronny, sprawiedliwy sędzia zajmuje miejsce tego, któremu przysługuje pełne prawo zaprowadzania ładu w świecie, to jest samego Boga. Stąd powinien on sądzić powagą samego JHWH i zawsze w zgodzie z Jego prawem. Literatura biblijna i rabinistyczna czerpiąca obficie z takiej wizji sprawiedliwego świata, często rozprawia nad przymiotami sędziów i podnosi, iż dobry sędzia musi mieć najpierw bojaźń Bożą i żywą wiarę¹⁸

Związek urzędu sędziego dla Izraela z samym Bogiem, został zaznaczony w sposób jeszcze silniejszy, w dalszej treści Deuteronomium. Według relacji Księgi Powtórzonego Prawa, słowa o ustanowieniu sędziów i ich przymiotach włożone są w usta samego Boga. *Dla wszystkich swych pokoleń ustanowisz sobie sędziów (...) oni będą sprawowali nad nimi sprawiedliwe sądy. Nie będziesz naginał prawa i nie będziesz miał względu na osoby i nie będziesz przyjmował podarków, (...) Winienesz bardzo troszczyć się o sprawiedliwość*¹⁹. Opis ten, zawarty jest w księdze pisanej na ogół w pierwszej osobie, by podkreślić, że konkretne prawo Tory dane zostało przez Mojżesza. Wskazanie przez Elohistę, iż Jahwe przekazał te normy, może oznaczać, że jakkolwiek sama instytucja osób rozsądających spory była już znana w starożytnej myśli prawnej Bliskiego Wschodu²⁰, to najważniejszy jest fakt, że owych sędziów dla Izraela pragnie mieć Bóg, celem kierowania narodem wybranym zgodnie z Jego prawem. Dlatego też przy organizacji całego ludu Bożego kodeks deuteronomiczny omawia kolejno ważniejsze władze tego ludu: sędziów, królów, kapłanów, proroków²¹

Trudnością, jaką napotykają bibliści w odniesieniu do instytucji sędziów, jest opinia, że dawny Izrael nie znał oddzielnego stanu sędziów, którzy by piastowali urząd zakładający wyłącznie wymiar sprawiedliwości. Zadania zwierzchników, starszych ludu i sędziów były zwykle ze sobą związane, a szczegółowe funkcje bliżej nieokreślone²². Według komentatorów, starsi miasta mogli mieć władzę, ale nic nie wiadomo o specyficznym mianowaniu lub uppełnomocnieniu tych starszych do wykonywania urzędu sądowiczego²³. Być może sędziowie, wymieriani z pisarzami, byli lokalnymi zarządcami lub urzędnikami królewskim kierującymi miastem, zaprowadzając tym samym konsekwentne upań-

¹⁶ S. Łach, *Księga Powtórzonego Prawa, Wstęp – przekład z oryginału - komentarz- ekskursy*, PŚST II/1, Poznań - Warszawa 1971 s. 93

¹⁷ *Komentarz do Księgi Powtórzonego Prawa*, w: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, Poznań 1998, t.1, s. 291.

¹⁸ S. Łach, *Księga Powtórzonego Prawa. Wstęp – przekład z oryginału - komentarz- ekskursy*, PŚST II/1, Poznań - Warszawa 1971, s. 95.

¹⁹ Pwt 16,18-20.

²⁰ Za istnieniem podobnych instytucji już w społecznościach ludów koczowniczych miały wskazywać fakt, udzielenia Mojżeszowi rady przez Jetrę, która dotyczyła sposobu zorganizowania wędrujących przez pustynię Żydów i wyznaczenie nad nim przełożonych, urzędników i osoby rozwiązujące kwestie rodzące konflikty (Wj 18,13-25).

²¹ Pwt 16,18-17,13; 17,14-20; 18,1-8; 18,8-22.

²² J. Blenkinsopp, *Księga Powtórzonego Prawa*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. R. E. Brown, J. A. Fitzmyer, R. E. Murphy, W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 154.

²³ S. Łach, *Księga Powtórzonego Prawa. Wstęp – przekład z oryginału - komentarz- ekskursy*, PŚST II/1, Poznań - Warszawa 1971, s. 198.

stwowienie patriarchalnej organizacji plemiennej²⁴. Należy przy tym pamiętać, iż opisujące urzędników prawo deuteronomiczne korzystało z dawniejszej tradycji, przypisującej Mojżeszowi ustanowienie sądownictwa. Miało ono za fundament plemienny system wojskowy, pomocny w tym, by Izrael po przejściu pustyni, otrzymał konkretny kształt i organizację. Stare zasady, na których opierały się wcześniejsze prawa zostały przez autorów Tory jedynie na nowo zinterpretowane²⁵. Interesującym jest dla nas fakt, że nakazy odnoszące się do postępowania sędziów mają bardzo wyraźną apodyktyczną formę, przez co sprawiają wrażenie pochodzenia rzeczywiście z dalekiej przeszłości Izraela²⁶.

Teksty Księgi Powtórzonego Prawa mówiąc o sędziach wspominają też, iż obok nich zadanie badania spraw i wyrokowania przysługiwało także kapłanom i lewitom, do których ma iść Izrael²⁷. Odnosiło się to do najwyższej instancji w Jerozolimie, gdzie w skład sądu rozstrzygającego np. sprawy kryminalne, wchodził świecki sędzia i jeden lub dwóch kapłanów²⁸. Kapłani byli zawsze szczególnym znakiem Bożej obecności, szafarzami Bożych czynności oraz pośrednikami między Bogiem i ludźmi. Stawianie im, jako członkom najwyższego trybunału jerozolimskiego, zadania rozsądzania trudnych sporów zachodzących w lokalnych społecznościach Izraela, wskazuje, że również ich mandat do sprawowania sądu otrzymywany jest z Bożego wybraństwa. Ich troska o to, by orzeczenia były wypełniane jednakowo w całym kraju zdaje się wskazywać na nadprzyrodzone źródło nie tylko prawa, ale i pełnionego przez nich urzędu²⁹.

Szczególne znaczenie oraz specyficzny rys zyskała instytucja sędziego dla narodu wybranego w tzw. epoce sędziów. W Izraelu sędziowie, hebrajskie *szopetim*, podobnie jak królowie byli obdarzeni Duchem Bożym, dzięki któremu byli w stanie i mieli przewodzić ludowi bezstronnie i sprawiedliwie³⁰. Sędziowie i królowie ponosili odpowiedzialność przed Bogiem za zarządzanie krajem, a także za zapewnienie posłuchu przykazaniom i ustawom Bożym³¹. W przypadku Księgi Sędziów *szofetim* nazywano osoby pełniące nie tylko funkcję wymierzania sprawiedliwości, lecz spełniające zadania znacznie szersze niż zazwyczaj. Znaczenie sędziego polegało przede wszystkim na sprawowaniu wła-

²⁴ S. Łach, *Księga Powtórzonego Prawa. Wstęp – przekład z oryginału - komentarz- ekskursy*, PŚST II/1, Poznań - Warszawa 1971 s. 198; J. Blenkinsopp, *Księga Powtórzonego Prawa*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. R. E. Brown, J. A. Fitzmyer, R. E. Murphy, W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 165.

²⁵ Y. Osumi, *Księga Powtórzonego Prawa*, w: *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. W. R. Farmer, Warszawa 2001, s. 401, 403.

²⁶ Nakazy dotyczące sposobu życia sędziego wskazujące na odległe ich pochodzenie zawarte są w: Pwt 1, 17; 27, 25; Kpl 19, 35; Prz 17, 23; Ps 15,5. Ponadto posiadają one również pozabiblijne paralele w kodeksach mezopotamskich: *Lipit-Istar i Hammurabiego*. Por. S. Łach, *Księga Powtórzonego Prawa. Wstęp – przekład z oryginału - komentarz- ekskursy*, PŚST II/1, Poznań - Warszawa 1971, s. 198.

²⁷ Pwt 17,9.

²⁸ J. Blenkinsopp, *Księga Powtórzonego Prawa*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. R. E. Brown, J. A. Fitzmyer, R. E. Murphy, W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 165.

²⁹ Pwt 17,10-13. 20; Por. Y. Osumi, *Księga Powtórzonego Prawa*, w: *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. W. R. Farmer, Warszawa 2001, s. 416.

³⁰ Por. Pwt 1, 16.17

³¹ T. L. J. Mafico, *Księga Sędziów*, w: *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. W. R. Farmer, Warszawa 2001, s. 454.

dzy, rządzeniu, zwłaszcza na wykonywaniu funkcji organizacyjnych i wojskowych³² Być sędzią oznaczało zatem rządzić i wybawiać, ratować lud Izraela od przemocy, czy ucisku wroga, a przede wszystkim dowodzić w bitwie. Sędzia z tej epoki to osoba charyzmatyczna, przywódca pełen poświęcenia w pełnieniu swojego zadania³³ Nie był jednak sędzią postacią prywatną, lecz osobą spełniającą funkcję urzędniczą, ze świadomością, iż jego rozstrzygnięcia będą respektowane i wykonywane. Z tekstu Biblii wynika, że nie tylko stoi za nim autorytet Boga jako dawcy sprawiedliwości, lecz wręcz, iż jego władza pochodzi od samego Boga³⁴. Autorytet i władza, jakie miała w Izraelu osoba sprawująca urząd sędziego, zostały mu dane, kiedy duch Jahwe spoczął na nim. *Gdy Bóg powoływał im sędziów, to Bóg był z sędzią i ratował ich (Izraela)*³⁵. Określając pełniony przez tych ludzi urząd nazywano ich sędziami JHWH³⁶, gdyż byli wysłannikami pełnomocnego władcy Izraela³⁷. Sprawowanie sądu przez sędziów większych polegało na charyzmatycznym przywództwie, prowadzeniu Izraela na wojnę, zaś sędziowie z kategorii mniejszych, jako przywódcy w sensie prawnym, mieli za zadanie sądzić Izraela, przez strzeżenie w poszczególnych pokoleniach ustaw i praw Bożych³⁸. Przesłanie tej księgi wyraża się w przekonaniu, iż pokój, stabilność i sprawiedliwość mogą stać się udziałem narodu, jeśli zaufa JHWH. Można zatem twierdzić, że sam Bóg był inicjatorem powstania tego urzędu w narodzie wybranym i to On decydował, komu powierzyć urząd sędziego. Człowiek, który z Bożego wyboru przyjmował funkcję sędziego, stawał się w swym urzędzie przedstawicielem Boga dla narodu. Na takie, tkwiące w samym Bogu, ostateczne źródło władzy sędziowskiej w Izraelu powołuje się również odwołujący się do ksiąg starotestamentalnych święty Paweł³⁹

Powyższy sposób rozumienia podstaw officium sędziego ustanowionego dla Izraela, jako mającego źródło swej funkcji w Bożej woli wybrania, obejmuje nie tylko charyzmatycznych sędziów, wodzów Izraela. Także dla sędziów sprawujących ściśle pojmowaną władzę wymiaru sprawiedliwości, prawo Starego Testamentu przywołuje JHWH jako autorytet, który sędziów powołuje. Urzędu sędziowskiego nie może sobie sam człowiek nadać, gdyż sędziowie są pasterzami nad Izraelem, Bożym ludem, ustanowionymi przez samego Boga⁴⁰ Wybraństwo i powołanie Boże, miało szczególne znaczenie

³² Por. Sdz 2,16; Sdz 3,9.15.31; Sdz 6,14n. 31n; Sdz 10,1

³³ A. Baum, *Sędzia. Epoka sędziów*, w: *Praktyczny słownik biblijny*, Red. A. Graber-Haider, przekład i opracowanie T. Mieszkowski, P. Pachciarek, Warszawa 1994, s. 1198.

³⁴ W. Gronkowski, *Komentarz w: Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, Poznań 1998, t. 1, s. 412.

³⁵ Sdz 2,18.

³⁶ Sdz 11,27

³⁷ T. L. J. Mafico. *Księga Sędziów*, w: *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. W. R. Farmer, Warszawa 2001, s. 455.

³⁸ A. Baum, *Sędzia. Epoka sędziów*, w: *Praktyczny słownik biblijny*, red. A. Graber-Haider, Warszawa 1994, s. 1198; M. O'Connor, *Księga Sędziów*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. R. E. Brown, J. A. Fitzmyer, R. E. Murphy, W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 217.

³⁹ Por. Dz 13,20.

⁴⁰ Por. 2Sm 7,11; O konieczności wybraństwa Bożego dla wejścia w posiadanie urzędu sędziowskiego, zdawał sobie sprawę syn króla Dawida, Absalom. Dążył on wprawdzie do objęcia władzy i dokonywał czynności podobnych do rozstrzygania sporów, jednak zdawał sobie sprawę, iż nie jest to wymiar sprawiedliwości: *O, któż mnie ustanowi sędzią nad krajem*; 2Sm 15,4.

w odniesieniu do króla, który jako Pomazaniec posiadał od Boga pełny zakres władzy. Z tej też przyczyny władca był również najwyższym sędzią w narodzie. Przedstawiano mu do rozstrzygnięcia najtrudniejsze przypadki, sytuacje bez precedensu⁴¹. Jednak i jego władza sędziowska pochodziła od Boga, gdyż sam podlegał Prawu JHWH. Potwierdza to fakt, iż w dniu wstąpienia na tron król nie sporządzał własnego, drugiego Prawa, a jedynie kopię Prawa Bożego⁴². Dlatego autor biblijny zapisał, iż lękano się króla bo widziano, że został on obdarzony mądrością Bożą do sprawowania sądu⁴³.

Obok relacji najstarszych ksiąg biblijnych zawierających fragmentaryczne informacje o sądeniu w narodzie wybranym, na uwagę zasługuje przede wszystkim tekst opisujący reformę centralizującą sądownictwo przeprowadzoną za panowania króla Jozafata w IX w. przed Chrystusem. Są wprawdzie krytycy, uważający, iż zwarty system sądownictwa dla Izraela w Ziemi Obiecanej ukształtował Dawid, a reforma króla judzkiego, o której milczą księgi królewskie, to wtęret kronikarza deuteronomicznego z czasów sobie współczesnych⁴⁴. Nie sposób jednak wykluczyć, że Jozafat, dokonał usystematyzowania wymiaru sprawiedliwości w całym państwie. Zorganizowany przez niego podwójny system rozstrzygania, obejmował osobnych sędziów lokalnych dla każdego miasta oraz najwyższy sąd w Jerozolimie⁴⁵. Ponadto rozgraniczył sprawy religijne, którym przewodniczył arcykapłan od sporów wynikających z życia świeckiego, w których rozstrzygał „księżę domu Judy”⁴⁶. Mimo wprowadzenia tak rozwiniętego wymiaru sprawiedliwości w Izraelu, król przypominał sędziom o konieczności ich szczególnego odniesienia się do Pana Boga. Chodziło bowiem nie tylko o przestrzeganie przez nich praworządności i uczciwości sądowej. Podkreśla to dobitnie stwierdzenie: *Uważajcie na to, co czynić będziecie, bo sprawujecie sądy nie dla człowieka, lecz dla Jahwe. On jest przy was, gdy wymierzacie sprawiedliwość. Niech was przeniknie teraz bojaźń Boża*⁴⁷. Sędziowie mają więc podporządkować się nie ludziom a samemu Bogu, od którego pochodzi ich urząd. Wydają oni decyzje nie w oparciu o własną wolę, ale pozostają związani normami prawa nadanego przez Boga. Dla państwa teokratycznego, jakim był Izrael, prawo religijne jest zarazem prawem obowiązującym całą społeczność. Natomiast każdy sędzia ma spełniać swe zadanie jako przedstawiciel w narodzie samego Boga. Władza sędziowska nie pochodzi więc ostatecznie z nadania ludzkiego, choćby królewskiego, lecz ma ona swoje zakorzenienie w majestacie JHWH. Nawet jeśli król wprowadza w urząd sędziowski konkretną osobę, to jednak podstawowe znaczenie ma fakt, że sam Bóg chce, aby dany człowiek wymierzał sprawiedliwość. To przeświadczenie głęboko zakorzenione było w starożytnej myśli prawnej. Świadomość ta towarzyszyła nawet królowi perskiemu Artakserksesowi, który z pomocą komisarza Ezdrasza, chciał wprowadzić prawo JHWH, aby stało się prawem króla perskiego dla ludu Judei⁴⁸. W edykcje, danym Izraelitom, który

⁴¹ 1Krn 20,38 nn; 2Krn 6,26 nn; 8,3 nn.

⁴² J. Blenkinsopp, *Księga Powtórzonego Prawa*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. R. E. Brown, J. A. Fitzmyer, R. E. Murphy, W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 165.

⁴³ Por. 1Krl 3,28.

⁴⁴ L. Mazzinghi, *Druga Księga Kronik*, w: *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. W. R. Farmer, Warszawa 2001, s. 571.

⁴⁵ Por. 2Krn 19,5-11.

⁴⁶ 2Krn 19,5-11.

⁴⁷ 2Krn 19,7

⁴⁸ G. Bettenzoli, *Księga Ezdrasza i Księga Nehemiasza*, w: *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. W. R. Farmer, Warszawa 2001, s. 580.

bibliści traktują jako autentyczny⁴⁹, władca ów wskazał zgodnie z powszechnym wówczas przekonaniem na Boga, jako dającego urząd sędziowski. *Nakazał kapłanowi Ezdraszowi: «na mocy Mądrości twego Boga, ustanów sędziów, którzy by wymierzali sprawiedliwość ludowi (...) wszystkim, którzy znają Prawo twójego Boga»*⁵⁰

Sędziowie jako szczególnie wybrani przez Boga nie otrzymują bynajmniej przez wybraństwo Boże jakiegokolwiek przywileju umożliwiającego im nieliczenie się z ludźmi. Raczej pełniona przez nich w imieniu Pana Boga misja, zobowiązywała osobę sędziego do zachowywania znacznie wyższych standardów w postępowaniu. Mają oni nie tylko posiadać formalną znajomość prawa, co raczej stosować normy i reguły wynikające z prawa w życiu i tego samego uczyć ocalałą resztę Izraela⁵¹. Dotyczyło to tak ich urzędu, jak i spraw codziennego życia. Stąd ciągle powracające w Biblii wołanie o sprawiedliwych sędziów, przypomnienie o Bożej bojaźni stanowiącej niezbędny fundament dla podejmowanych przez sędziów czynności sądowniczych. A nade wszystko piętnowanie niegodziwości, jakich dopuścili się osoby wymierzające sprawiedliwość. Ponieważ owe zaniedbania były dziełami tak zwykłych sędziów, jak i najwyższego sędziego wśród ludzi, czyli króla, dlatego też nie sposób było uznać samego władcę za osobę będącą źródłem dla urzędu sędziowskiego.

Odpowiadając na pytanie dotyczące kwestii pierwotnego źródła pochodzenia władzy sędziowskiej w prawie żydowskim, można odnieść się również do tekstów mądrościowych, powstałych najpóźniej ze wszystkich starotestamentalnych pism. Księga Mądrości przypomina władcóm oraz sędzióm o tym, że zdadzą oni kiedyś rachunek na sądzie Bożym ze swojego postępowania, jaki czynili będąc sługami Jego królestwa. *Pan bowiem dał wam władzę i siła wasza pochodzi od Najwyższego*⁵². Jak podkreślają bibliści, zwrot użyty tu w tekście księgi Mądrości, wskazuje, iż owo ostrzeżenie odnosi się nie tylko do królów izraelskich, bądź sędziów w narodzie wybranym, ale do wszystkich sprawujących rzeczywistą władzę i wymierzających sprawiedliwość⁵³. Można zatem dostrzec w tym fragmencie potwierdzenie prawdy, że każda władza, także władza konkretnego sędziego ma swoje zakotwiczenie w Bogu. On do jej wykonywania powołuje konkretną osobę, oraz nakazuje zdać sprawę z pełnienia tego zadania. W ten sposób najpoważniejszą gwarancję niezawisłego rozstrzygnięcia spraw przez sędziego, Pismo Święte dostrzega w Bożym autorytecie. Człowiek rozpatrujący sprawy odpowiada za wierne i sprawiedliwe stosowanie prawa nie tylko przed drugim człowiekiem, bądź wobec społeczności, która nadała mu urząd, lecz przed samym Bogiem. Zarysowane w oparciu o karty Pisma Świętego źródło urzędu sędziowskiego i jego władzy, ukazujące JHWH jako powołującego do istnienia urząd sędziego, pozwala odpowiednio osadzić również osobę jak i urząd sędziego kościelnego.

⁴⁹ Por. H. Langkammer, *Księgi Ezdrasza – Nehemiasza. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy*, PŚST V/2, Poznań – Warszawa 1971, s. 69; G. Bettenzoli, *Księga Ezdrasza i Księga Nehemiasza*, w: *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. W. R. Farmer, Warszawa 2001, s. 580.

⁵⁰ Ezdr 7,25.

⁵¹ Por. H. Langkammer, *Księgi Ezdrasza – Nehemiasza. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy*, PŚST V/2, Poznań – Warszawa 1971, s. 175.

⁵² Mdr 6.3.

⁵³ K. Romaniuk, *Księga Mądrości. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, PŚST VIII/3, Poznań – Warszawa 1969, s. 141.